

Peirce, C. S. (1878): Hur våra idéer kan göras klara. I K. Marc-Wogau (red.), *Filosofin genom tiderna. 1800-talet*. Stockholm: Bonniers, 1965.

Det ukendte publikum - nye metoder i medieforskningen. Red. af Else Fabricius Jensen og Ralf Pittelkow. Udg. af Center for Massekommunikation, Københavns Universitet. I kommission hos C. A. Reitzels Forlag, København, 1986, 120 s., kr. 100,-.

Anmeldt af: Per Jauert, adjunkt ved Institut for informations- og medievidenskab, Aarhus Universitet.

Ikke alt inden for dansk medieforskning går op i mediepolitik og ny informationsteknologi. Andre områder gør sig også synlige og et af dem er den nye modtagerforskning - også kaldet den kvalitative, empiriske receptionsforskning.

Denne artikelsamling rummer bidrag fra hovedparten af de danske medieforskere, som i de seneste år har arbejdet inden for dette felt og de har her fået til opgave at reflektere over de særlige metodiske problemer, receptionsforskningen rummer. Nogle vil måske nære frygt for en forskerintern, indforstået specialistdiskussion, men den kan man roligt begrave. Langt hovedparten af bidragene er fremstillet i et klart og koncist sprog og i en overskuelig og kortfattet form. Resultatet er blevet en spændende og læseværdig artikelsamling, som kan anbefales til alle, der på 'videregående niveau' (seminarier, voksenuddannelser, universiteter o.lign) skal introduceres til denne del af medieforskningen.

Bogens indledning er en stærkt koncentreret gennemgang af modtagerforskningens historie med en særlig profilering af de forskellige metodiske positioner. Den traditionelt skarpe adskillelse mellem den samfundsvidenskabelige, kvantitativt orienterede metodik og de humanistiske, kvalitativt orienterede synsvinkler er i de senere år brudt ned og har åbnet for nye metodiske og analytiske orienteringer - med en erkendt risiko for at ende i en pragmatisk eklekticisme.

To af de centrale problemer ved forsøgene på at kombinere 'det bedste' ved de to traditioner har været dels at afstemme de forskellige metodekrav i forhold til de konkrete projekter, dels at udvikle nye arbejdsredskaber, der kan åbne for nye indsigter i modtagernes afkodning af medieindholdet. Alle artikler forholder sig til denne problemstilling med vægt på enten det metodisk-principielle eller det metodisk-praktiske.

Kim Schrøders indledende artikel - "De hellige køers krise" - giver en fyldig og præcis opsummering af den nyere amerikanske modtagerforsknings historie og på baggrund heraf argumenterer han overbevisende for, at begge de dominerende forskningsretninger kommer til kort, når det drejer sig om at kortlægge modtagernes faktiske brug af medieindholdet. Den samfundsvidenskabelige, kvantitative metodologi er ude af stand til at opfange det mangedimensionale ved modtagernes oplevelse af medieteksternes symbolstrukturer og den humanistiske, kvalitative metodologi har været præget af spekulative indholdsanalyser med temmelig forenklede opfattelser af modtagernes rolle. Mest prekært har dette vist sig i den implicitte antagelse om, at afsender og modtager er på samme niveau i kommunikationen, at de har del i samme kommunikative kompetence. Som løsningsmulighed for paradigmernes krise peger KS på en syntese af de kvantitative og kvalitative

tive tilgange - men standser op ved konstateringen af, at det endnu ikke er lykkedes at opstille metoder, der bevarer det kvalitative ved kvalitative data, når de udsættes for statistisk behandling.

Anker Brink Lunds bidrag med titlen "Habermas i hovedet og Gallup på papiret" uddyber og systematiserer disse metodiske diskrepanser mellem 'kvantitaviste-ne' og 'kvalitavisterne'. ABL mener principielt, at metoderne skal anvendes inden for de videnskabs- og samfundsteoretiske referencerammer, hvor de er fostret. Uden nærmere begrundelse åbner han dog for kombinationsmuligheder inden for nye områder, f.eks. undersøgelse af informationsbehov hos mediebrugerne, og han skitserer 'fremtidsværkstedet' som en mulig metode til at afdække informationsbehov og -forventninger.

Orienteringsfeltet for receptionsforskningen er i det hele taget præget af tværfaglighed. Det kommer også til udtryk i to artikler om sprogforskningens muligheder som støttedisciplin. Klaus Bruhn Jensen diskuterer i sin artikel - "Receptionsanalyse og sprogvidenskab" - relationerne mellem den kvalitative indholdsanalyse og det kvalitative forskningsinterview. Fortolkninger må i begge tilfælde forankres i empirien - ved interviewet dog ikke forstået sådan, at modtageren leverer en færdig analyse af sine behov og bevidsthed til interviewerens. Interviewet som udtryk for receptionsoplevelsen og -opfattelsen defineres som et element i den samlede kommunikationsproces og kan derfor som indholdsanalysen gøres til genstand for fortolkning. Og her er det, at sproghandlingsteorien og den funktionelle lingvistik ifølge KBJ har vist sig anvendelig.

Ralf Pittelkow forsøger i sin artikel - 'Mediernes sprog - modtagerens virkelighed' - at indkredse, hvad det vil sige at kommunikere.

Det sker i form af en meget fortættet præsentation af tekstlingvistiske og tekstpsykologiske grundbegreber og modeller. Den åbner ikke for megen diskussion, men giver, komprimeringen til trods, en skitsering af de undersøgelsesfelter, som en sådan tilgang indbyder til.

I Pittelkows anden artikel - 'Kodning og afkodning i ideologikritikken' - bliver ideologikritikken nok engang taget ved vingebenet. Den såkaldte Birminghamskole, som bla. i David Morley's bog, The 'Nationwide' Audience fra 1980, forsøgte at omsætte de ideologikritiske positioner til empiriske modtageranalyser, bliver kritiseret for metodisk inkonsistens og for i sit teoretiske grundlag at bygge på dogmer uden gennemskuelig sammenhæng med den empiriske virkelighed. Det dokumenterer RP særligt i en præcis kritik af 'skolens' ideologibegreb. Men i lighed med Kim Schrøder forkaster han ikke ideologikritikken totalt. Tværtimod drejer det sig om i fremtidige arbejder "at drage nytte af de konkrete bidrag til at forstå de ideologiske mekanismer, som findes i de bedste af dens analyser" (s. 84).

Derudover rummer samlingen bidrag fra Niels-Aage Nielsen, som reflekterer over TV-seningens kommunikative karakter og ad den vej argumenterer for bredest muligt anlagte receptionsanalyser. Og Anne Hjort redegør instruktivt og med mange nyttige henvisninger for problemerne ved anvendelsen af det kvalitative forskningsinterview.

Alt i alt supplerer de forskellige bidrag hinanden udmærket i deres forskellige vægtninger af feltets metodiske, teoretiske og analytiske problemstillinger. Kun to bidrag står efter min opfattelse noget isoleret i forhold til de øvrige. Hugo von Linstow og Hans Rasmussens præsentation af SAK, et EDB-baseret program til administration af kvalitative data, er for kortfattet til at give indtryk af dets muligheder i forhold til området her. Og det bliver ikke

bedre af, at henvisningen til en mere omfattende præsentation er bibliografisk ufuldstændig.

Poul Erik Nielsen har åbenlyst følt sig utilpas ved redaktørernes form- og pladskrav, hvad der fremgår af indledningssekvensens polemik. Og det har medført en amputeret og noget uklar fremstilling af Lorenzers socialisationsteori og de muligheder, den rummer for en afdækning af de ubevidste processer i receptionen af voldsstof i sensationspressen.

PS: Bogtekniske detaljer bør kun nævnes i anmeldelser, når manglerne forstyrrer tilegnelsen. Så derfor: det fremgår ikke tydeligt, at der er læst korrektur.

